

Krista Isokääntä & Ella Tiermas

SEKSUAALIKASVATUS SIJAISHUOLLOSSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

SEKSUAALIKASVATUS SIJAISHUOLLOSSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Krista Isokääntä & Ella Tiermas
Opinnäytetyö
Kevät 2026
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Sosionomi

Tekijät: Krista Isokääntä & Ella Tiermas
Opinnäytetyön otsikko: Seksuaalikasvatus sijaishuollossa
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2026
Sivumäärä: 31 + 1 liite

Käsittelimme opinnäytetyössämme sitä, miten seksuaalikasvatus näkyy sijaishuollon yksiköissä ja avasimme työn tietoperustassa sijaishuoltoa kasvuympäristönä. Selvitimme, miten sijaishuoltopaikan velvollisuus on tarjota herkässä tilanteessa oleville nuorille sekä riittävää seksuaalikasvatusta että seksuaaliterveyden opetusta. Lisäksi kävimme läpi syitä, miksi seksuaalisuudesta keskusteleminen on tärkeää.

Toteutimme opinnäytetyön kuvailevana kirjallisuuskatsauksena ja kokosimme sen tietoperustan hakemalla tietoa laajasti eri tietokannoista, kirjastosta ja verkosta. Löysimme lopullisen aineiston tekemällä tiedonhakua eri tietokannoissa sekä hakemalla aineistoja aiheen mukaisilla hakusanoilla manuaalisesti. Valitsimme opinnäytetyömme aineistoksi lopulta kuusi kansainvälistä artikkelia, joita analysoimme teemoittelun avulla.

Valitsemistamme tutkimusartikkeleista löytyi useita eri tekijöitä koskien seksuaalikasvatuksen toteutumista sijaishuollon yksiköissä. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että seksuaalikasvattamiselle on monia esteitä, kuten kommunikoinnin haasteet aikuisen ja nuoren välillä, annetun informaation ja resurssien puute sekä työntekijöiden koulutuksen vaje. Lisäksi havaitsimme, että sijaishuollon nuorilla voi ikätovereidensa tavoin ilmetä riskikäyttäytymistä, joka saattaa ilmetä esimerkiksi päihteidenkäyttönä ja liian aikaisina seksuaalisina kokemuksina.

Johtopäätöksenä toteamme, että nuorella on oikeus laadukkaaseen seksuaalikasvatukseen riippumatta siitä, missä elämäntilanteessa tai asuinpaikassa nuori on. Aikuisen tulisi pitää huolta, että sijaishuollon yksiköissä olevat nuoret saavat seksuaalikasvatusta sekä varmistaa, että nuorilla on tarvittaessa pääsy seksuaaliterveyttä koskeviin tietoihin ja välineisiin. Olisi tärkeää arvioida työntekijöiden ja opiskelijoiden koulutuksen tarvetta koskien seksuaaliterveyden puheeksi ottamista nuorten kanssa. Lisäksi tulisi tehdä lisää tutkimusta siitä, miten seksuaalikasvatus ilmenee Suomessa, sillä kaikki löydetty aineisto koskien seksuaalikasvatusta sijaishuollon yksiköistä oli kansainvälistä. Tulevaisuudessa seksuaalisuudesta tulisi keskustella avoimesti nuorten omien tarpeiden mukaisesti.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Program in Social Services
Option of Social Services

Authors: Krista Isokääntä & Ella Tiermas

Title of thesis: Sexual education in foster care

Term and year when the thesis was submitted: spring 2026

Number of pages: 31 + 1 appendix

Foster youth have the rights for the same sexual education as their peers not in foster care. The topic is very sensitive to professionals but especially for vulnerable youth. In our thesis the aim was to better understand how sexual education presents itself in foster care units.

Our thesis was conducted as a descriptive literature review, and we analyzed the data using thematic analysis. A total of six studies were selected as the final research material of our thesis. In the theoretical basis we discussed child welfare and foster care as well as sexual education, sexual and reproductive health, safety skills, and the meaning of these for the wellbeing of youth in the foster care system.

The results suggest that several factors affect the presence of sexual education in foster care units. These factors include, for example, the training of employees, how the values of employees may differ with foster youth's other caregivers and how that might prevent them from offering the necessary sexual education or the sexual education occurring too late. The results showed that the sexual education given does not necessarily respond to the need of youth in foster care.

In conclusion, there are factors that prevent sexual education, like inaccurate information and the confusion of who must provide it, but also factors that support providing it, like open communication and trust between the professional and the youth. It is important that the professionals working with children in foster care have the knowledge to provide necessary sexual education to youth in foster care units. In addition, we note the importance of further research of this specific topic especially in Finland. It would be useful to determine whether the sexual education given in Finnish foster care units meets the needs of youth.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	SEKSUAALIKASVATUS SIJAISHUOLLOSSA	7
2.1	Lastensuojelun sijaishuolto kasvuympäristönä	7
2.2	Seksuaalikasvatus Suomessa	8
2.3	Nuorten seksuaaliterveys	9
3	TARCOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYS	11
4	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	13
4.1	Kirjallisuuskatsaus menetelmänä	13
4.2	Tietokannat ja hakusanat sekä niiden yhdistelmät	14
4.3	Sisäänotto- ja poissulkukriteerit	15
4.4	Aineiston käsittely ja analysointi	17
5	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI.....	19
6	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET	20
6.1	Kommunikoinnin haasteet	20
6.2	Informaation ja resurssien puute	21
6.3	Työntekijät seksuaalikasvattajina	22
6.4	Riskikäyttäytyminen.....	23
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	24
8	POHDINTA	26
	LÄHTEET	28
	LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkimme kirjallisuuskatsauksen keinoin lastensuojelun sijaishuollossa toteutettavaa seksuaalikasvatusta. Tavoitteenamme on kirjallisuutta analysoimalla selvittää, miten seksuaalikasvatus näkyy sijaishuollon kontekstissa. Tutkimme, miten seksuaalikasvatus on järjestetty sijaishuoltoyksiköissä oleville nuorille. Suomalaisia lähteitä aiheesta on hyvin vähän, vaikka seksuaalikasvatuksella on suuri merkitys sijoitettujen nuorten elämään. Jos tutkittuun tietoon pohjautuvaa seksuaalikasvatusta ei toteuteta, seksuaalisuuteen liittyvät toimintamallit opitaan jostain muualta, esimerkiksi ystäviltä tai internetistä. Nuorten kyky kriittisesti arvioida ja kyseenalaistaa tällaisia malleja ja toimintatapoja voi jäädä vaillinaiseksi, jos hän ei saa niiden osalta tarvitsemaansa ohjausta ja tukea. (Väestöliitto 2024.)

Opinnäytetyössämme haluamme tarkastella, miten haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten seksuaalikasvatus näkyy sijaishuoltoyksiköissä. Aiemmin toteutetuissa opinnäytetyöissä tuodaan usein esiin seksuaalikasvatuksen puutetta, mutta kattavaa selvitystä olemassa olevan tiedon laadusta ja sisällöstä ei ole. Hyödynnämme opinnäytetyössämme niin suomalaisia kuin kansainvälisiäkin lähteitä mahdollisimman perusteellisen aineiston saamiseksi. Käsittelemme tutkimuksessamme sosiaalialan kompetensseista eettistä osaamista, asiakastyön osaamista, sekä tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamista (SOAMK 2023).

2 SEKSUAALIKASVATUS SIJAISHUOLLOSSA

2.1 Lastensuojelun sijaishuolto kasvuympäristönä

Lastensuojelulla tarkoitetaan toimia, joiden tarkoitus on turvata lapsille oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön, kehitykseen, sekä suojeluun. Lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen sekä suotuisan kasvuympäristön turvaaminen on pääasiallisesti lapsen vanhempien tai huoltajien vastuulla. Lastensuojeluun lukeutuvat lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, joita toteutetaan asiakassuunnitelmien sekä erilaisten ennaltaehkäisevien ja avohuollon tukitoimilla. Lastensuojelulla tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Lastensuojelun toimilla on pyrittävä ennaltaehkäisemään niin lasten kuin perheidenkin ongelmia, sekä puuttumaan ilmenneisiin ongelmiin riittävän varhaisessa vaiheessa. Lastensuojelun toimissa on ensisijaisesti kiinnitettävä huomiota lapsen etuun. Lastensuojelun tehtävä on varmistaa lapsen riittävä, hyvä hoito ja kasvatus sekä ikään ja kehitystasoon nähden riittävä valvonta ja huolenpito. Ensisijaisesti lastensuojelussa on toimittava avohuollon tukitoimilla, mikäli ne ovat lapsen edun mukaisia. Sijaishuolto on järjestettävä lapsen edun mukaisesti viipymättä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§, 2§, 3§, 4§, 4a§, Lastensuojeluinfo 2022.)

Opinnäytetyössämme yksi tärkeimmistä käsitteistä on sijaishuolto. Sijaishuolto tarkoittaa esimerkiksi huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun lapsen tai nuoren kasvatusta ja hoitamista kodin ulkopuolella esimerkiksi sijaisperheessä tai laitoksessa (THL 2024b, Lastensuojeluinfo 2022). Sijaishuolto on opinnäytetyössämme keskiössä, sillä tutkimme sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten seksuaalikasvatusta. Lisäksi tarkensimme opinnäytetyömme aihetta koskemaan juuri sijaishuoltoyksiköissä toteutettavaa seksuaalikasvatusta.

Kasvatuksella tarkoitetaan kaikkea toimintaa, jolla lapseen vaikutetaan. Aluksi kasvattajalla on kaikki vastuu lapsesta, mutta lapsen kypsyessä vastuuta luovutetaan lapselle itselleen. Yhtenä kasvatuksen tavoitteena on lapsen kyky selvitä itsenäisesti elämästä. Lapsen on tarkoitus kasvaa osaksi perhettä ja yhteiskuntaa. Kasvatuksella hänelle opetetaan, mikä on oikein ja väärin, arvokasta ja välttävää, sopivaa ja epäsopivaa sekä hänen omat oikeutensa, vastuunsa ja velvollisuutensa. (MLL, 2024.) Yleensä kasvatustehtävä on pääasiallisesti lapsen vanhemmilla ja jaettu lapsen sukulaisille, koululle ja päiväkodille, mutta huostaanotossa pääasiallinen kasvatustehtävä siirtyy viranomaisille, kuten sijaisvanhemmille, tai laitoksen työntekijöille (THL 2024a.)

Sijaishuollon asiakkaina olevat nuoret ovat erityisen herkässä elämäntilanteessa, ja kasvatustehtävä on siirtynyt vanhemmilta sijaishuoltoyksikön työntekijöille (THL 2024a.) Lapsen hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta, ikä- ja kehitystason mukaisesti tarpeellisesta huolenpidosta sekä lapsen oikeudesta tasapainoiseen hyvinvointiin ja kehittymiseen säädetään Lastensuojelulaissa (417/2007). Juuri nämä säädökset koskevat myös sijoituspaikan työntekijöitä, jotka toteuttavat kasvatustehtävää sijaishuoltoyksiköissä (Lastensuojelulaki 417/2007, 4§.) Tämä määrittely ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sijoituspaikassa voidaan automaattisesti päättää kaikista lapsen asioista, vaan lastensuojelulla on velvollisuus toimia yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Kun lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, on tärkeää turvata hänen kehityksensä ja itsenäistymisensä jatkuminen ikätason mukaisesti. Tähän kulminoituu kasvatustehtävä sijoituspaikassa; tarkoituksena on tukea sijoitettuja oppimaan samoja elämäntaitoja, joita he oppisivat myös ilman sijoitusta.

2.2 Seksuaalikasvatus Suomessa

Opinnäytetyömme toinen ydinsana on seksuaalikasvatus, joka on vuosien varrella määritelty monilla eri tavoilla. Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö määritteli vuonna 2008 seksuaalikasvatuksen olevan seksuaalisuuden eri näkökohtien, kuten emotionaalisten, sosiaalisten ja fyysisten näkökohtien oppimista läpi elämän. Lapsuudessa ja nuoruudessa seksuaalikasvatuksen päätavoitteena on seksuaalisen kehityksen tukeminen. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden kansalaisjärjestö IPPF määritteli vuonna 2006 seksuaalikasvatuksen tavoitteelliseksi toiminnaksi, jossa nuoret saavat tarvittavat tiedot ja taidot määrittääkseen seksuaalisuutensa ja nauttiakseen siitä monella osa-alueella. UNESCO puolestaan on määritellyt seksuaalikasvatuksen vuonna 2009 ikään nähden sopivaksi tavaksi kertoa faktuaalista, realistista ja tuomitsematonta tietoa. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & BZgA Federal Centre for Health Education 2010, 18–20.) Seksuaalikasvatus tulee toteuttaa interaktiivisesti, dialogisesti ja siten, että se ei ole kertaluontoista vaan jatkuu koko elämän. Sen pitää olla sopeutettu tilannekohtaisesti ja yksilöllisesti kuuntelijoiden tarpeiden mukaisesti. Sisällöissä ja menetelmissä tulee ottaa huomioon sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. (THL 2015, 14.)

Maailman terveysjärjestö WHO määritteli vuonna 2002 pidetyssä asiantuntijakokouksessa seksuaaliterveyden seksuaalisuuteen liittyväksi hyvinvoinnin tilaksi, joka ei ole vain sairauden, toiminta-

häiriön tai muun vastaavan puutetta. WHO määritteli myös, että hyvän seksuaaliterveyden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi on kunnioitettava jokaisen ihmisen seksuaalioikeuksien toteutumista. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & BZgA Federal Centre for Health Education 2010, 17.)

Lisäksi seksuaalioikeudet ovat tärkeä osa opinnäytetyömme aihetta. Maailman terveysjärjestö WHO määritteli niiden sisältävän ihmisten oikeudet ilman pakottamista, riistoa tai väkivaltaa esimerkiksi parhaaseen mahdolliseen seksuaaliterveyden tilaan, mahdollisuuden ja oikeuden seksuaalisuuteen liittyvän tiedon hankintaan, sekä oikeuden seksuaalikasvatukseen, kehon koskemattomuuteen ja kumppanin valintaan. Seksuaalioikeuksiin kuuluu määritelmä mukaan myös oikeus omasta aktiivisuudesta päättämiseen, seksuaalisiin suhteisiin, avioliittoon, lastenhankintaan tai hankkimattomuuteen, sekä oikeus tyydyttävän, turvallisen ja nautinnollisen seksielämän tavoitteluun. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & BZgA Federal Centre for Health Education 2010, 17–18.)

Turvataidot ovat tärkeä osa seksuaalikasvatusta, koska ne auttavat ennaltaehkäisemään seksuaalista väkivaltaa. Turvataitokasvatus tukee osaltaan myös lasten ja nuorten itsenäistymistä, sillä lasten kasvaessa myös heidän elintilansa kasvaa eikä paikalla aina välttämättä ole aikuista suojelemassa lasta uhkatilanteilta. Siksi on ehdottoman tärkeää, että lapset ja nuoret ovat itse tietoisia oikeudestaan koskemattomuuteen. (Lajunen, Andell & Ylenius-Lehtonen 2019, 9.) Seksuaaliselta väkivallalta suojaavia tekijöitä ovat itsensä ja seksuaalisuutensa hyväksyminen ja arvostaminen. Perusturvataitoihin kuuluu tieto kehon osista, joihin toisella ihmisellä on lupa koskea sekä toisten koskemattomuuden kunnioittaminen. (THL 2015, 75–76.)

2.3 Nuorten seksuaaliterveys

Seksuaaliterveyden edistämiseen sisältyvät muun muassa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden hyväksyminen, seksuaalisuutta ja parisuhdetta koskeva neuvonta, sukupuolitauti- ja raskaus- ja ei-toivottujen raskauksien, hedelmättömyyden ja seksuaalisen väkivallan ehkäisy. Valtakunnallisen seksuaaliterveyden edistämisen ohjauksesta ja johtamisesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.) Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan sijaishuollossa olevilla nuorilla on korkeampi riski suunnittelemattomiin raskauksiin ja sukupuoli-

tauteihin. Riskikäyttäytymiseen, kuten suojaamattoman seksin harrastamiseen vaikuttavat esimerkiksi aiemmat traumaattiset kokemukset elämässä. Tällaisia ovat esimerkiksi köyhyys, väkivalta, laiminlyönti tai vanhempien päihteiden väärinkäyttö. Tällaiset tapahtumat lisäävät seksuaalista riskikäyttäytymistä ja siten teiniraskauksia ja sukupuolitauteja. Myös nuorten välinen keskustelu seksuaalisuudesta ja seksistä voi johtaa riskikäytökseen, jos nuorten välillä kulkeva tieto on virheellistä. Tällaisesta käytöksestä voi olla esimerkiksi väite siitä, ettei seksi tunnu miltään kondomin kanssa. (Albertson ym. 2018, 82–85.)

Vuoden 2025 kouluterveyskyselystä käy ilmi, että esimerkiksi peruskoulun 8. ja 9. luokkien kyselyyn vastanneista oppilaista reilu viidesosa on kokenut vuoden aikana häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua. Lisäksi 8.–9. luokkien oppilaista ja toisen asteen opiskelijoista vajaa 10 % on vuoden 2025 aikana joutunut seksuaaliväkivallan uhreiksi. (Kouluterveyskysely 2025.) Pesäpuu ry on osana Lanzaroten ihmisoikeussopimuksen kansallisen toimeenpanosuunnitelman valmistelua toteuttanut vuonna 2021 osallisuuspilottiin, jossa on kartoitettu nuorten näkemyksiä seksuaaliväkivallasta ja sen ennaltaehkäisystä. Kyselyyn vastanneista nuorista suurin osa on ollut sijaishuollon asiakkaita (Pesäpuu ry s.a.). Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien, eli tässä kontekstissa sijaishuollossa asuvien nuorten kuulemista toimeenpanosuunnitelmaa laadittaessa pidettiin erittäin tärkeänä (Malja & October 2022, 24).

Toimeenpanosuunnitelman osallisuuspilottiin liittyvään seksuaaliväkivalta- ja ennaltaehkäisykyselyyn osallistuneet nuoret toivat ilmi, miten tärkeää on lapsesta asti saada aikuisilta ikätasoisesti tietoa ja tukea seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista. Nuorten mielestä aikuisten tulisi puhua asioista niiden oikeilla nimillä ja olla kiinnostuneita lasten kokemuksista ja ympäristöstä, kuten kavereipiireistä. Nuoret ilmaisivat, että sijaishuoltopaikkojen ohjaajien roolia seksuaalikasvattajina tulee korostaa eikä seksuaalikasvatus voi jäädä pelkästään koulumaailmaan, sillä kuten muillakin oppilailta, myös sijaishuollon asiakasnuorilla voi olla runsaasti koulupoissaoloja. Poissaolojen takia nämä asiakasnuoret eivät siis saa tarvitsemaansa ja heidän oikeuksiinsa kuuluvaa seksuaalikasvatusta välttämättä lainkaan. Nuoret korostivat, miten tärkeää on, että ohjaajat voivat nuorten kanssa ottaa seksuaalisuuteen liittyvät teemat puheeksi kunnioittavasti. Kyselyssä nousi esiin myös rajojen asettamisen ja kunnioittamisen tärkeys ja se, miten aikuiset voivat nuoren omien tarpeiden ja tunteiden tunnistamista tukemalla auttaa rajojen muodostamisessa. (Malja & October 2022, 24–25.)

3 TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYS

Opinnäytetyön tarkoituksena on kirjallisuuskatsauksen keinoin selvittää, miten seksuaalikasvatus näkyy sijaishuollossa. Lisäksi haluamme nostaa esiin seksuaalikasvatuksen merkitystä ja selvittää, onko sijaishuollossa toteutettavasta seksuaalikasvatuksesta aiempaa kotimaista tutkimustietoa. Toivomme, että opinnäytetyömme mahdollistaisi jatkotutkimusta aiheesta, jotta seksuaalikasvatusta voidaan jatkossa tarpeen mukaan kehittää.

Opinnäytetyöllämme pyrimme vastaamaan sosiaalialan eettisen osaamisen, sosiaalialan asiakastyön osaamisen, sekä tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kompetensseihin. (SOAMK 2023.) Opinnäytetyössämme tutkimme seksuaalikasvatuksen ilmenemistä sijaishuollossa. SOAMK:n (2023) sosiaalialan eettisen osaamisen kompetenssiin kuuluu perusoikeussäädösten ja sosiaalialan ammattieettisten periaatteiden mukaan toimiminen, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen, sekä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden hyvinvoinnin edistäminen. Sijoitetut lapset ja nuoret ovat esimerkiksi ikätovereitaan haavoittuvammassa asemassa, ja opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa, jolla heidän yhdenvertaisuuttaan edistetään. Opinnäytetyötä tehdessämme noudatamme sosiaalialan eettisiä periaatteita ja käsittelemme aihetta sensitiivisesti.

SOAMK:n (2023) määrittelemään sosiaalialan asiakastyöosaamisen kompetenssiin kuuluu osa-alueina esimerkiksi yksilön kasvun, kehityksen, sekä arjen tukeminen. Kompetenssiin kuuluu myös hyvinvoinnin riski- ja suojatekijöiden arvioiminen ja ennaltaehkäisevä työskentely. Seksuaalikasvatuksella pyritään jo itsessään vähentämään lasten ja nuorten seksuaalista riskikäyttäytymistä ja tukemaan heidän kasvuaan ja kehitystään. Opinnäytetyössämme perehdymme sijaishuoltoyksiköiden seksuaalikasvatukseen ja sen mahdollisiin puutteisiin, jotta yksiköissä voitaisiin jatkossa kiinnittää huomiota seksuaalikasvatuksen merkitykseen monen haasteen ennaltaehkäisyn keinona.

Sosiaalialan tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kompetensseihin kuuluu tutkimus- ja innovaatiomenetelmien soveltaminen ja uuden tiedon tuottaminen sekä analysointi (SOAMK 2023). Opinnäytetyöllämme haluamme koota yhteen ja analysoida sijaishuoltoyksiköissä toteutettavasta seksuaalikasvatuksesta jo olemassa olevaa tutkimustietoa, jotta saamme laajemman kuvan siitä, miten seksuaalikasvatus sijaishuoltoyksiköissä ilmenee ja onko siinä mahdollisesti

puutteita. Opinnäytetyössämme toimimme myös tämän kompetenssin osalta eettisten periaatteiden mukaisesti sekä kohderyhmää kunnioittaen.

Opinnäytetyössämme meillä on yksi tutkimuskysymys, johon etsimme vastauksia kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin:

1. Miten seksuaalikasvatus näkyy sijaishuollossa?

4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Kirjallisuuskatsaus on tutkimus, jossa aiempaa tietoa tulkitaan, arvioidaan ja yhdistellään. Se on monimenetelmällinen ja analyttinen tutkimusmenetelmä, jossa yhdistyvät suunniteltu hakuprosessi, aineiston valinta, kriittinen lukeminen ja arviointi, muistiinpanot ja analysoiminen sekä tietojen vertailu, jotta uutta tietoa saadaan tuotettua. Kirjallisuuskatsaus mahdollistaa myös potentiaalisten tietoaukkojen löytämisen aiempien tutkimusten pohjalta. Sen on prosessina oltava läpinäkyvä, eli kirjallisuuskatsauksessa on huolellisesti avattava aineiston hankintaprosessi sekä valintakriteerit, jotta tutkimuksen toistettavuus on mahdollista. Kirjallisuuskatsaus yhdistää tieteelliset ja luovat prosessit. (Vilka 2023, 1.1.1–1.1.2.)

Kirjallisuuskatsaus edellyttää tekijöiltä myös kriittisyyttä, sillä tekijöiden on reflektoitava tutkimusprosessia ja otettava vastaan tutkimuksen tuomat haasteet. Kriittisyyden täytyy kohdistua myös kirjallisuuskatsaukseen valittuihin aineistoihin ja niiden laadun arviointiin. Aineistoja ja niiden luotettavuutta on arvioitava, jotta tutkimuksen luotettavuus ja toistettavuus säilyy. Kirjallisuuskatsaus on menetelmänä myös systemaattinen, eli se etenee järjestelmällisesti tietyn protokollan mukaan. Systemaattisuus määrittelee kirjallisuuskatsauksen vaiheet ja toimintatavat sekä kriteerit aineiston valitsemiseen. (Vilka 2023, 1.1.2.) Aineiston haku- ja käsittelyprosessissamme arvioimme aineistojen laatua ja luotettavuutta katsomalla, onko käyttämiimme artikkeleihin viitattu muissa tutkimuksissa. Tarkastimme aina aineiston julkaisupaikan ja hyödynsimme vain vertaisarvioituja tutkimuksia. Valitsimme tutkimukseemme myös vain sellaisia aineistoja, joissa tutkimus ei kohdistunut esimerkiksi vain tiettyyn etnisyyteen tai sukupuoleen, vaan halusimme aineistosta mahdollisimman kattavaa toistettavuuden takaamiseksi.

Valitsimme kirjallisuuskatsauksen menetelmäksi opinnäytetyöllemme, koska haluamme tutkia nimenomaan aikaisempaa tietoa seksuaalikasvatuksesta sijaishuollossa, myös kansainvälisesti. Kirjallisuuskatsaus tarjoaa meille mahdollisuuden perehtyä kansainvälisiin tutkimuksiin sijaishuollossa toteutetusta seksuaalikasvatuksesta ja sen laadusta ja sisällöstä. Kotimaisen ja ulkomaisen kirjal-

lisuuden avulla voimme vertailla ja analysoida suomalaisen seksuaalikasvatuksen laatua ja riittävyyttä. Kirjallisuuskatsaus ei myöskään vaadi tutkimuslupaa, joten sen toteuttaminen on meille käytännöllisempää.

4.2 Tietokannat ja hakusanat sekä niiden yhdistelmät

Tiedonhakumme kohdistui useampaan eri tietokantaan, jotka valitsimme Oulun yliopiston kirjaston informaattikon avulla. Etsimme kirjallisuutta käyttämällä seuraavia tietokantoja: Oula-Finna, Finna.fi, Journal.fi, EBSCO (Academic Search Premier ja CINAHL), ScienceDirect (Elsevier) sekä Google Scholar. Käytimme jokaiseen tietokantaan hakusanoja, jotka vastaavat tutkimuskysymyksemme teemoja ja pyörivät lastensuojelun sijaishuollon ja seksuaalikasvatuksen ympärillä. Tietokantahakujen jälkeen haimme tietoa opinnäytetyöhön myös manuaalisella haulla, jossa etsimme materiaalia laajemmin verkosta hakulausekkeita soveltaen. Informaattikko auttoi meitä hakulausekkeiden muodostamisessa ja antoi opastusta siihen, millaisia hakusanayhdistelmiä kannattaa käyttää missäkin tietokannassa. Esitämme tietokannat ja hakusanat taulukossa 1.

Taulukko 1. Tietokannat, hakusanat ja hakurajaukset

Tietokanta	Hakusanat	Haun rajaukset
EBSCO Academic search premier	"sexual education" OR "sex education" OR "sexual rights" OR "sexual health" AND "foster care" OR "residential care" OR "institutional care" OR "out of home care"	Julkaisuvuosi 2010–2026 Vertaisarvioitu Koko teksti saatavilla
EBSCO CINAHL	"sexual education" OR "sex education" OR "sexual rights" OR "sexual health" AND "foster care" OR "residential care" OR "institutional care" OR "out of home care"	Julkaisuvuosi 2010–2026 Vertaisarvioitu Koko teksti saatavilla Teksti suomeksi tai englanniksi
Journal.fi	sijaishuol* AND seksuaalisuu*	Julkaisuvuosi 2010–2026
ScienceDirect Elsevier	"sexual education" OR "sex education" AND "foster care" OR "foster youth" OR "foster care unit"	Julkaisuvuosi 2010–2026 Koko teksti avoimesti saatavilla Artikkeli liittyy lasten ja nuorten palveluihin

Oula-Finna	seksuaalikasvatu* OR sukupuoli- kasvatu* OR seksuaalioikeu* OR seksuaalitervey* AND sijaishuolt* OR nuorisokodit OR lastensuojelulaito*	Julkaisuvuosi 2010–2026
	"sexual education" OR "sex edu- cation" OR "sexual rights" OR "sexual health" AND "foster care" OR "residential care" OR "institutional care" OR "out of home care"	Julkaisuvuosi 2010–2026
Google Scholar	"sexual education" OR "sex edu- cation" OR "sexual rights" OR "sexual health" AND "foster care" OR "residential care" OR "out of home care"	Julkaisuvuosi 2010-2026

4.3 Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Esitämme taulukossa 2 sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joita käytimme aineistoa hankkiessamme. Haimme aineistoa vain suomeksi tai englanniksi, jolloin muunkieliset aineistot poissuljettiin. Lisäksi oli tärkeää, että aineistomme vastaavat tutkimuskysymyksiimme ja sisältävät tarpeellista ja olennaista tietoa seksuaalikasvatuksesta sijaishuollossa. Sisään otimme aineistoja myös sen perusteella, minkä tasoisia tutkimukset ovat. Hyväksyimme esimerkiksi väitöskirjat, mutta opinnäytetyöt sulkeutuivat pois. Rajasimme aineistoa myös julkaisuvuoden mukaan, sillä keskustelu seksuaalisuuteen liittyvistä teemoista on kokenut suuria muutoksia vuosien ja vuosikymmenten saatossa. Valitsimme aineistoksi vuosina 2010–2026 julkaistuja materiaaleja. Myös aineiston saavutettavuus oli yksi kriteeri tutkimuksessamme ja hyväksyimme mukaan vain ilmaisia julkaisuja.

Taulukko 2. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

	Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Saatavuus	Ilmainen julkaisu, löytyy painettuna tai internetistä	Maksullinen julkaisu
Kieli	Suomi tai englanti	Muu kuin suomi tai englanti

Tutkimuksen oleellisuus	Tutkimus vastaa tutkimuskysymykseen	Tutkimuksessa ei ole tutkimuskysymyksen kannalta olennaista tietoa
Tutkimustyyppi	Väitöskirja tai tutkimusartikkeli	Opinnäytetyö tai muu ei-tieteellinen julkaisu
Julkaisuvuosi	Julkaistu vuosina 2010–2026	Julkaistu ennen vuotta 2010

Taulukko 3 kuvaa tekemiemme sähköisten tietokantojen hakutuloksia. Hakuja tehdessämme kiinnitimme ensimmäisenä huomiota tekstien otsikoihin. Valitsimme hakutuloksista tarkemmin luettaviksi sellaisia artikkeleita ja tutkimuksia, joiden otsikko sisälsi sekä sijaishuoltoon, että seksuaalikasvatukseen liittyviä sanoja. Otsikon perusteella valitsemistamme aineistoista luimme tiivistelmät, joita peilasimme sisäänotto- ja poissulkukriteereihin olennaisuuden arvioimiseksi. Tiivistelmien perusteella valitut ja oleelliset aineistot luimme kokonaan. Suomenkielisten tutkimusten rajallisuuden vuoksi keskityimme opinnäytetyössämme kansainvälisiin tutkimuksiin. Yksi kriittinen poissulkukriteeri oli aineiston maksuttomuus. Suljimme ulos kaikki ne aineistot, joita emme saaneet kokonaisuudessaan käyttöömmä ilmaiseksi. Työtä tehdessämme hakuihimme osui muutama maksullinen tutkimus, jotka otsikon ja tiivistelmän perusteella vaikuttivat hyvin ajankohtaisilta ja olennaisilta, mutta jäivät lopullisen aineistomme ulkopuolelle. Olennaisin sisäänottokriteerimme oli, että tutkimuksesta löytyy materiaalia, joka vastaa opinnäytteemme tutkimuskysymykseen. Moni otsikon ja tiivistelmän perusteella lupaava artikkeli karsiutui pois, sillä niissä huomio kohdistui esimerkiksi aiheemme kannalta liian spesifiin ihmisryhmään, tai vaihtoehtoisesti ryhmäkoteihin tai muihin laitoksiin, jotka eivät vastaa sijaishuoltoyksiköitä.

Taulukko 3. Haut sähköisistä tietokannoista

Tietokanta	Hakutulokset	Otsikon perusteella hyväksytyt	Tiivistelmän perusteella hyväksytyt	Koko tekstin perusteella hyväksytyt
EBSCO Academic Search Premier	84	10	5	4

EBSCO CINAHL	62	2	1	1
Journal.fi	52	0	0	0
ScienceDirect Elsevier	75	3	0	0
Oula-Finna	35	0	0	0
Google Scholar	15800	1	0	0
Manuaalinen haku	2	2	1	1

4.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Kirjallisuuskatsauksena tehdyssä tutkimuksessa mukaan valitaan sellaisia alkuperäistutkimuksia, jotka sisältävät tutkimuksen kannalta keskeistä tietoa. Hakuprosessin tuloksena tulisikin olla aineistot, joita analysoidessa voidaan vastata tutkimuskysymyksiin. Valituista aineistoista hyödynnetään vain niitä osia, jotka tutkimuskysymykseen vastaavat. Kirjallisuuskatsauksen sisältöanalyysiin kuuluu kolme vaihetta; valmistelu, organisointi ja raportointi. Aineistoa käsitellessä sitä on tärkeää jäsentellä esimerkiksi taulukkoja hyödyntämällä, jotta eri tutkimuksista saatujen tietojen yhdistely helpottuu. Kirjallisuuskatsauksen raportointivaiheessa on tärkeää saada tulokset sellaiseen muotoon, että kirjallisuuskatsaus voidaan toistaa. (Vilka 2023, 3.1.)

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisältöanalyysissä alkuperäinen tieto pelkistetään, eli aineistosta jätetään jäljelle vain olennainen tieto. Aineiston pelkistämisen toteutimme värikoodaamalla samaa asiaa ajavat ilmaisut. Värikoodeja hyödyntämällä löysimme alkuperäistutkimuksesta kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykseen liittyvät alkuperäiset ilmaukset ja niihin liittyvät pelkistetyt ilmaisut. Pelkistämisen jälkeen ryhmittelimme aineiston, eli tarkastelimme aiemmin tehtyjä koodeja uudelleen ja etsimme niistä samankaltaisuuksia tai eroja. Samoihin ilmiöihin liittyvät käsitteet muodostavat omat ryhmät ja luokat, sekä jatkossa alaluokat. Ryhmittelyn jälkeen käsitteellistimme, eli muodostimme tutkimuskysymyksen näkökulmasta oleellisesta tiedosta teoreettisia käsitteitä. Toteutimme tämän vaiheen taulukoimalla. Aineistolähteinen sisällönanalyysi yhdistelee käsitteitä ja

muodostaa näin vastauksia tutkimuskysymykseen. Käsitteellistämisen aikana muodostuvat johtopäätökset ovat koko ajan vertailussa alkuperäiseen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 4.4.3.) Hakutuloksistamme lopulliseksi otannaksi valikoitui 6 tieteellistä artikkelia, jotka on esitelty liikkeen taulukossa 1 (Liite 1). Nämä artikkelit valikoituivat aineistoksemme, koska ne sisälsivät tutkimuskysymyksemme kannalta oleellista tietoa seksuaalikasvatuksen näkymisestä sijaishuollossa ja sen näkyvyyteen vaikuttavista tekijöistä. Kaikki artikkelit olivat myös haluamamme ajanjakson sisällä julkaistuja ja vertaisarvioituja. Aineistoa analysoidessamme löysimme 4 teemaa, jotka sisällytimme tutkimukseemme. Näitä teemoja ovat kommunikoinnin haasteet, informaation ja resurssien puute, työntekijät seksuaalikasvattajina sekä riskikäyttäytyminen. Esittelemme taulukossa 4 teemat ja niiden alateemat, ja luvussa 6 käsittelemme tutkimustulokset.

Taulukko 4 Valituista aineistoista kootut teemat

TEEMAT JA NIIDEN ALATEEMAT
1. Kommunikoinnin haasteet
Nuoren ja työntekijän välisen luottamussuhteen haasteet
Seksuaalisuuden puheeksiottamisen vaikeudet
Työntekijöiden arvojen ja näkemysten vaikutukset seksuaalikasvattamiseen
2. Informaation ja resurssien puute
Liian vähäinen tai väärään aikaan toteutettu seksuaalikasvatus
Seksuaalitiedon saaminen epävirallisista tai haitallisista lähteistä
3. Työntekijät seksuaalikasvattajina
Työntekijöiden koulutuksen puutteet seksuaalikasvatuksen osalta
Hämmennys siitä, kuka on vastuussa seksuaalikasvatuksen toteuttamisesta sijaishuollossa
Pelko ristiriidoista lasten ja nuorten vanhempien tai huoltajien kanssa
4. Riskikäyttäytyminen
Lasten ja nuorten aikaiset seksuaalikokemukset
Vaara joutua seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan uhriksi

5 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN EETTISET LÄHTÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

Luotettavuuden arviointi kohdistuu laadullisessa tutkimuksessa kerättyyn tutkimusaineistoon, sen analysointiin ja lopulta tutkimuksen raportoimiseen. Luotettavuutta arvioidaan totuusarvolla, neutraaliudella ja pysyvyydellä. (Tynjälä 1991.) Tutkimusaineiston keräämiseen liittyvä luotettavuus lisääntyy, kun aineiston kerääminen on toteutettu tutkittavan ilmiön esiintymisalueelta (Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2020). Aineistoa valitessa ja kerätessä tähän tutkimukseen varmistetaan sisällön ajankohtaisuus ja tarkkuus tiedon esille tuonnissa. Aineisto analysoidaan teemoittain tutkimuskysymyksiimme perustuen. Olemme itse olleet objektiivisiä tutkimuksessa, sillä emme ole tuoneet työhön omia mielipiteitämme tai asenteitamme sijaishuollon seksuaalikasvatusta kohtaan, eikä kummallakaan opinnäytetyön kirjoittajista ole henkilökohtaista kokemusta sijaishuollon seksuaalikasvatuksesta. Myös tutkimuksen tulosten pysyvyys on varmistettu aineiston valinnassa. Tutkimus antaa kuvan 2000–2020-lukujen sijaishuoltoa ja seksuaalikasvatusta käsittelevästä kirjallisuudesta.

Arvioimme kirjallisuuskatsauksemme luotettavuutta hyödyntämällä tutkimuksessa vain vertaisarvioituja lähteitä ja lähdekriittisyyttä. Käytettyä kirjallisuutta, tutkimuksia ja artikkeleita sekä niiden sisältöä käsitellään kunnioittavasti ja asianmukaisesti. Paransimme tutkimuksemme luotettavuutta hakemalla tietoa virallisista tietokannoista ja rajaamalla hakua vertaisarvioituihin artikkeleihin. Perustelimme artikkelivalintamme luvussa 4.

Tässä tutkimuksessa vältetään aiheuttamasta vahinkoja ja haittoja tutkittaville kohteille, eli tässä tutkimuksessa käytettävälle kirjallisuudelle, tutkimuksille ja artikkeleille, yleisen eettisen periaatteen mukaisesti. Tutkijan tulee välttää käyttämästä asemaansa ja tutkimuksesta saatuja tuloksia niin, että se vaikuttaa negatiivisesti toisten ihmisten elämään. Tämän merkitys korostuu, kun tutkitaan vähemmistöjä, alakulttuureja tai heitä, jotka ovat herkässä elämäntilanteessa. (Vuori 2021.) Huolehdimme tutkimusta tehdessämme siitä, että tutkimuksen pääasiakasryhmästä, sijaishuollossa olevista lapsista ja nuorista, kerrotaan tutkimuksessa kunnioittavasti ja ymmärryksellä.

6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

Kirjallisuuskatsauksen aineiston teemoittelu osoitti, että seksuaalikasvatuksen näkyvyyteen sijaishuoltoyksiköissä vaikuttaa moni eri tekijä. Nämä tekijät liittyivät niin työntekijöihin, organisaatioihin sekä nuoriin itseensä. Useassa aineistossa nousi esiin esimerkiksi sijaishuollon työntekijöiden koulutuksen tarve, sekä valmiudet ottaa seksuaalisuuden teemat puheeksi nuorten kanssa. Aineistoissa merkittävänä teemana ilmenivät sekä seksuaalikasvatuksen vääräaikaisuus että mahdollinen väärä tieto, jotka puolestaan johtavat erilaisiin haasteisiin, kuten nuorten seksuaaliseen riskikäytökseen. Myös sijaishuoltopaikan työntekijöille mahdollistamat lisäkoulutukset olivat kirjallisuuskatsauksemme aineistoissa toistuva teema.

6.1 Kommunikoinnin haasteet

Luottamus aikuisen ja nuoren välillä korostuu silloin, kun puhutaan seksuaalikasvatuksesta sijaishuollossa. Kommunikaation näkökulmasta on tärkeää, että nuorilla on luotettavia asiansa osaavia aikuisia, joille he pystyvät puhumaan seksuaalikasvatuksen teemoista. Joskus sijaishuollossa olevien nuorten luottamussuhteet aikuisiin ovat heikot tai puuttuvat kokonaan, koska nuoren sijoituspaikka saattaa vaihtua monta kertaa. Tällöin nuori ei koe pystyvänsä keskustelemaan siitä, miten tehdään turvallisia päätöksiä koskien seksuaalista terveyttä, miten estetään sukupuolitauteja ja ehkäistään raskauksia. Luottamussuhteen rakentaminen esimerkiksi hauskojen aktiviteettien avulla koettiin tärkeäksi tekijäksi siinä, miten luottamussuhdetta saadaan parannettua, jotta kommunikointi avoimesti ja pelkäämättä tuomitsevaa ennakoasennetta olisi mahdollista. (Bruce 2016; Serano, Crouch, Albertson & Ahrens 2018; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

Seksuaalisuudesta puhuttaessa on tärkeää, että aiheesta puhuminen tuntuu mukavalta ja luontevalta. Työntekijät itse kokevat, että aikuisen on tärkeää kokea seksuaalisuudesta puhuminen nuoren kanssa neutraaliksi. Mukavamman keskustelusta tekee se, että aikuinen itse kokee olevansa tietoinen palveluista ja resursseista, joita nuorelle voi tarjota koskien seksuaali- ja lisääntymisterveyttä. Myös omien arvojen tunnistaminen ja ymmärtäminen sekä nuoren ja aikuisen välinen luottamus mahdollistavat rennomman seksuaaliterveyskeskustelun käymisen. Nuoren olettamukset siitä, mikä seksuaalinen käyttäytyminen on määriteltävissä normaaliksi voivat myös välillä olla vir-

heellisiä, mikä voi omalta osaltaan johtaa siihen, että aikuinen ei koe luontevaksi lähteä keskustelemaan nuoren kanssa seksuaalisuudesta ja lisääntymisterveydestä. (Bruce 2016; Serrano, Crouch, Albertson & Ahrens 2018; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

Tärkeää seksuaalisuudesta keskusteltaessa on, että työntekijä tunnistaa mitä arvoja hänellä on seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Arvojen tunnistaminen tuo työntekijälle turvan tunnetta aiheesta keskusteltaessa, mutta samaan aikaan työntekijän arvot voivat olla este sille, miksi keskustelu nuoren kanssa on joko rajoittunutta tai estynyt kokonaan. Usein esimerkiksi työntekijän uskonnolliset arvot ja uskomukset voivat estää kommunikaation aikuisen ja nuoren välillä, eikä nuori välttämättä saa riittävästi tietoa seksuaaliterveydestä tai pääse seksuaaliterveyspalveluiden piiriin. Työntekijän vahvat uskonnolliset arvot voivat myös johtaa siihen, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret voivat syrjäytyä sijaishuollon yksiköissä. (Serrano, Crouch, Albertson & Ahrens 2018; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

6.2 Informaation ja resurssien puute

Sijaishuollon nuoret kokevat usein saavansa tietoa seksuaaliterveydestä liian myöhään, sillä useassa tilanteessa seksuaalinen aktiivisuus on jo alkanut ennen kuin he saavat opetusta seksuaaliterveydestä ja esimerkiksi raskauden ehkäisystä. Nuoret myös kokevat, ettei heillä ole pääsyä kondomeihin tai seksuaalineuvontaan, tai sitten näistä annettu informaatio on liian suppeaa, sillä se keskittyy lähinnä esimerkkeihin erilaisista tilanteista, jotka liittyvät seksuaaliseen kanssakäymiseen, jolloin nuoren oma ongelmanratkaisukyky ja kommunikaatio koskien seksuaaliterveyttä ei pääse kehittymään. (Bruce 2016; Boustani, Frazier & Stacy 2017; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

Kun nuori ei saa tietoa seksuaaliterveydestä omasta sijaishuollon yksiköstä ja luotettavilta aikuisilta, nuori saattaa saada vääränkaltaista informaatiota esimerkiksi muilta sijaishuollon yksikössä olevilta nuorilta. Usein informaatio näissä tilanteissa voidaan kokea vääräksi, sillä sijaishuollon yksiköissä murrosikäisillä nuorilla esimerkiksi raskaaksi tuleminen on usein hyväksyttävää nuorten näkökulmasta. Nuori saattaakin vääränlaisen tiedon takia ajatella, että ehkäisykeinojen kuten kondomin käyttö voi pilata tunnelman tai vähentää haluja seksin aikana, eivätkä nuoret välttämättä halua käyttää seksin aikana ehkäisyä. (Bruce 2016; Serrano, Crouch, Albertson & Ahrens 2018; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

6.3 Työntekijät seksuaalikasvattajina

Luotettava aikuinen on monesti lapselle ja nuorelle tiedonlähde mieltä askarruttaviin asioihin. Sijaishuollossa työntekijät tiedostavat olevansa merkittävässä roolissa, kun nuoret hakevat tietoa. Monilla ammattilaisilla ei kuitenkaan välttämättä ole spesifiä koulutusta seksuaaliterveyteen tai -kasvatukseen, jolloin sijaishuollossa työskentelevät eivät välttämättä tunne itseään päteviksi keskustelemaan seksuaalisuuden teemoista. Sijaishuollon työntekijöiden riittämätön koulutus nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveydestä vaikuttaa suoraan siihen, miten ja milloin seksuaalisuudesta yksiköissä keskustellaan. (Bruce 2016; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

Työntekijöiden koulutukseen ja valmiuteen keskustella seksuaalisuudesta pitäisi vaikuttaa jo organisaatiotasolla. Työntekijöiden on tärkeää mahdollistaa lasten ja nuorten kanssa työskenteleville lisäkoulutuksia, jotka rohkaisisivat heitä ottamaan seksuaalisuuden kokonaisvaltaisesti puheenaiheeksi kuitenkin asiakaskunnan ikätaso huomioiden. Tällaiset koulutukset ehkäisivät myös tiedon vanhenemista. Työntekijöiden osaamista tulisi myös arvioida, jotta työskentelyn mahdolliset epäkohdat ja haasteet voidaan tunnistaa ja koulutusta kehittää vastaamaan paremmin tarvetta. Työpaikan selkeät linjaukset ja ohjeet seksuaalikasvatukseen tukisivat ammattilaisia heidän kasvatus-tehtävässään ja madaltaisivat kynnystä keskustella nuorten kanssa. Nykytilanteessa tiedon ja koulutuksen puute on selkeä haaste ja jopa este seksuaalikasvatuksen toteutumiselle sijaishuollossa. (Bruce 2016; Serrano, Crouch, Albertson & Ahrens 2018; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020; McKibbin, Bornemisza, Fried, Humphreys & Smales 2020.)

Sijaishuollon työntekijöille on myös haasteellista hahmottaa, kuka seksuaalikasvatuksesta on lopujen lopuksi vastuussa. Tämä seksuaalikasvatuksen toteuttamisen haaste voi lähteä jo organisaatiotasolta; koska selkeää linjausta ja ohjeistusta seksuaalikasvatukseen ei ole, se jää taka-alalle eikä sitä kehdeta toteuttaa. Sijaishuollon asiakasnuoret ovat kuitenkin aihetta tutkittaessa itse todenneet, että sijaishuollon työntekijöiden tulisi tarjota tietoa ja tukea seksuaali- ja lisääntymisterveydellisiin teemoihin liittyen samalla tavalla kuin muidenkin vanhempien. Joissain tilanteissa voi kuitenkin olla, että sijaishuollon työntekijä on ainoa aikuinen, jonka kanssa lapsi tai nuori saa keskusteltua seksuaalisuudestaan ja siihen mahdollisesti liittyvistä huolistaan, jolloin työntekijöiden valmius avoimuuteen aiheesta korostuu. (Bruce 2016; Nixon, Elliott & Henderson 2019; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

Sijaishuollossa työskentelevät ovat monesti epävarmoja siitä, loukkaako heidän sijoituspaikoissa tarjoamansa seksuaalikasvatus lasten ja nuorten biologisten vanhempien oikeuksia. Esimerkiksi perheen erilaiset arvot ja periaatteet seksuaalisuuteen voivat olla ristiriidassa sen seksuaalikasvatuksen kanssa, mitä nuori sijoituspaikassa saa. Tällainen ristiriita vaikuttaa auttamatta siihen, mitä nuori itsekään saa seksuaalikasvatuksesta irti. Jos sijaishuoltoapaikan työntekijän tarjoama informaatio on erilaista kuin biologisten vanhempien, voi nuori pahimmillaan jäädä ilman minkäänlaista tarkkaa tietopohjaa. (Serrano, Crouch, Albertson & Ahrens 2018; Nixon, Elliott & Henderson 2019.)

6.4 Riskikäyttäytyminen

Sijaishuollossa olevien nuorten ensimmäiset seksuaaliset kokemukset tapahtuvat usein ennen seksuaalikasvatusta. Seksuaali- ja lisääntymisterveys saatetaan sijaishuoltoyksiköissä ottaa puheenaiheeksi vasta, kun nuorella diagnosoidaan esimerkiksi sukupuolitauti. Sijaishuoltoyksiköissä asuvien nuorten tietous ja asenteet esimerkiksi ehkäisykeinoista ja teinivanhemmuuudesta ovat monesti ristiriitaisia. Sijaishuollon nuoret itse ovat tutkimuksissa kertoneet, että esimerkiksi kondomien saaminen on joko hankalaa, tai niiden pyytämiseen liittyy voimakasta häpeää. (Boustani, Frazier & Stacy 2017; Harmon-Darrow, Burruss & Finigan-Carr 2020.)

Sijaishuoltoyksiköissä asuvat lapset ja nuoret voivat myös olla ikätovereitaan riskialttiimpia seksuaaliväkivallalle ja kaltoinkohtelulle, mikä tulisi seksuaalikasvatuksessa ottaa esiin. Seksuaalinen riskikäytös liittyy voimakkaasti muihin haasteisiin, kuten päihteiden käyttöön. Päihtymys vaikuttaa valtavasti lapsen tai nuoren kykyyn tehdä harkittuja päätöksiä. Seksuaalinen riskikäytös yhdistyy myös yksiköistä luvattomiin poistumisiin. Yksiköstä luvatta poistunut nuori voi yksikön ulkopuolella esimerkiksi tarjota itseään vastineeksi alkoholista tai huumeista. Seksuaalinen haavoittuvuus korostuu, jos seksuaalikasvatuksen toteutus jää vain koulun vastuulle eikä toteudu aktiivisesti myös sijaishuoltoyksikössä luotettavan aikuisen kanssa. (Bruce 2016; Nixon, Elliott & Henderson 2019; McKibbin, Bornemisza, Fried, Humphreys & Smales 2020.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää, miten seksuaalikasvatus näkyy sijaishuoltoyksiköissä. Jokaisella nuorella on oikeus laadukkaaseen seksuaalikasvatukseen riippumatta esimerkiksi elämäntilanteesta, eikä nuoren asuinpaikka tai hänen kasvattajansa saa rajoittaa tämän oikeuden toteutumista. Tätä tutkimusta tehdessämme saimme tutkimuskysymyksemme avulla laajan kuvan siitä, miten seksuaalikasvatus toteutuu ja mitä puutoskohtia sijaishuoltoyksiköiden seksuaalikasvatuksessa on.

Kirjallisuuskatsauksemme tuloksista löysimme sijaishuoltoyksiköiden seksuaalikasvatuksen toteutumista mahdollistavia, mutta myös rajoittavia tekijöitä. Sen toteutumiseen vaikuttavat niin työntekijöiden koulutus, puheeksi ottamisen valmius sekä mahdolliset henkilökohtaiset arvot ja uskomukset sekä nuoren ja ohjaajan välinen luottamussuhde, oikea-aikaisuus ja organisaation mahdolliset ohjeistukset, linjaukset tai niiden puute. Nämä tekijät muodostavat pohjan seksuaalikasvatukselle ja sille, että lapset ja nuoret saavat ikätasonsa mukaisesti tarvittavaa ja mahdollisesti heitä suojelevaa tietoa seksuaalisuuden teemoista. Tutkimustulokset täsmensivät meille hyvin, millaiset työntekijöiden ja organisaatioiden ominaisuudet tukevat seksuaalikasvatuksen toteutumista.

Tutkimustulosten perusteella voimme todeta, että syyt seksuaalikasvatuksen haastavaksi kokemiinseen ovat moninaiset. Usein tämä johtuu siitä, että ohjaaja ei koe omaavansa riittävästi tietoa seksuaalikasvatuksesta, minkä takia hän saattaa vältellä seksuaali- ja lisääntymisterveydestä keskustelua nuoren kanssa. Aineistot osoittivat myös nuorten kokevan aiheesta keskustelemisen ympärillä olevien aikuisten kanssa välillä epämukavaksi, osittain aiheen arkaluontoisuuden takia ja osittain siksi, että nuori ei välttämättä koe ympärillään olevan luotettavia aikuisia. Luotettavien aikuisten puuttumisen kokemukseen ja sitä kautta myös seksuaalikasvatuksen puutteeseen vaikuttaa esimerkiksi sijaishuoltopaikan vaihtuminen moneen kertaan. Nuorten omat näkemykset saamastaan seksuaalikasvatuksesta kulminoituivat monesti siihen, että nuoret kokivat saaneensa seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvää tietoa liian myöhään eikä esimerkiksi kondomien saaminen ollut helppoa. Nuoret voivat monesti pelätä tulevansa jollain tapaa tuomituiksi tai leimatuiksi, jos haluvat keskustella ohjaajan kanssa seksuaalisuuden teemoista. Siksi olisi hyvin tärkeää, että seksuaalisuudesta voitaisiin puhua avoimesti ja rehellisesti nuorten tarpeiden ja toiveiden mukaan.

McKibbin ym. (2020) toteavat tutkimuksessaan, että nuorten näkökulmien nostaminen esiin tulevaisuuden tutkimuksissa on todella tärkeää. Sijaishuollon seksuaalikasvatuksen saajina toimivat lapset ja nuoret ovat parhaita asiantuntijoita, kun selvitetään esimerkiksi seksuaalikasvatuksen oikea-aikaisuutta, sen sisällön oleellisuutta sekä seksuaali- ja turvataitojen parantumista. Mielestämme on hyvin tärkeää, että sijaishuollon seksuaalikasvatusta tutkittaisiin myös suomalaisissa sijaishuoltoyksiköissä, jotta sitä voidaan kehittää ja tarjota laajasti kaikille sijaishuollossa asuville lapsille ja nuorille ikä- ja kehitystaso huomioiden ja jotta myös sijaishuollon työntekijät saisivat seksuaalikasvattamisen kannalta olennaista koulutusta ja tietoa.

Aineistomme oli melko pieni ja koostui ainoastaan ulkomaalaisista tutkimuksista, joten sen yleistettävyys suomalaiseen kontekstiin on rajoittunut. Toisaalta aineistomme oli suhteellisen uutta ja sen vuoksi relevanttia, sillä kaikki artikkelit oli julkaistu kymmenen vuoden sisällä. Vaikka Suomessa on tehty sijaishuollon seksuaalikasvatukseen liittyviä selvityksiä, aiheesta ei ole viimeaikaista laajaa tutkimusta sen tärkeydestä huolimatta. Johtopäätöksenä toteammekin, että tutkimuksen tuloksista voi löytyä yhtäläisyyksiä suomalaisen sijaishuollon seksuaalikasvatuksen kanssa, mutta sellaiseen tulokset eivät välttämättä täysin vastaa kotimaisen sijaishuollon tilannetta esimerkiksi sosiaalipalvelujen mahdollisten eroavaisuuksien vuoksi.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme aihe ja lopullisen tutkimuskysymyksen hahmottaminen vei oletettua enemmän aikaa, koska halusimme tutkimuskysymyksemme vastaavan suunnitelmaamme opinnäytetyömme sisällöstä. Alustava idea aiheeseen heräsi jo sijaishuollon työmaailmassa, jossa seksuaalikasvatus on ollut puheenaiheena. Toinen opinnäytetyön tekijöistä liittyi mukaan vasta työn alkuvaiheen jälkeen ja mielenkiinto aiheeseen on molemmilla kasvanut entisestään työn tekemisen myötä. Sijaishuollon seksuaalikasvatus näyttäytyi meille kokonaisuudessaan melko puutteellisena, mikä oli suuri motivaationlähde opinnäytetyötä tehdessä. Kirjallisuuskatsausta tehdessämme saimme selkeän kuvan siitä, millaisia toimia seksuaalikasvatuksen parantamiseksi ja turvaamiseksi voisi tehdä.

Opinnäytetyön tekeminen kehitti tutkimus- ja tiedonhakutaitojamme etenkin sosiaalialan teemoihin liittyen. Sosiaalialan työssä on merkittävää pysyä ajan tasalla monista aihepiireistä, jolloin kyky selvittää asioita myös omatoimisesti korostuu. Koemmekin kehittyneemme selkeästi sekä systemaattisessa että manuaalisessa tiedonhaussa. Kirjallisuuskatsauksemme aineistohauissa huomasimme, että tutkimuskysymykseemme vastaavaa suomalaista tietoa ei juurikaan ollut saatavilla. Kohdentaessamme haun englanninkielisiin aineistoihin, saimme kuitenkin kasaan kuuden tieteellisen artikkelin aineiston, jotka tarjosivat tutkimuskysymyksemme kannalta oleellista tietoa.

Tutkimusartikkeleita hakiessamme törmäsimme aineistojen vähäisyyteen. Kotimaista tutkimustietoa, joka tutkimuskysymykseemme olisi vastannut, emme löytäneet lainkaan. Ulkomaalaisiakaan artikkeleja ei ollut liiaksi asti, vaikka seksuaalisuus on ainakin jossain määrin osa jokaisen elämää ja nykyään paljon avoimempi keskustelun aihe kuin ennen. Suurin osa aineistostamme oli Yhdysvalloista, joka jätti meidät pohtimaan sitä, miten yleistettävissä opinnäytetyömme tulokset ovat suomalaisiin sijaishuoltoyksiköihin. Vaikka aiheesta on Suomessa toteutettu erilaisia selvityksiä, koemme ehdottoman tärkeäksi aiheen laajaa, kotimaista tutkimista. Mielestämme laajempi tutkimus mahdollistaisi keskustelun muun muassa siitä, miten sijaishuoltoyksiköiden työntekijöitä valmistellaan puhumaan nuorille seksuaalisuuden teemoista aina opinnoista lähtien.

Yhteistyömme opinnäytetyötä kirjoittaessa oli lähes saumatonta saatuaamme hyvin yhteensovitettua aikataulumme. Sovimme yhdessä työnjaosta, jotta molempien panos opinnäytetyöhön olisi samanlainen. Kunnioitimme myös hyvin toistemme jaksamisen rajoja ja saimme hyvin mahdutettua

tiikkaan aikatauluamme myös tarpeellisia lepopäiviä ja taukoja. Olemme opinnäytetyöprosessissamme todella tyytyväisiä yhteistyöhömmä ja vuorovaikutustaitoihimme, sillä pystyimme keskustelemaan työstä hyvin avoimesti ja tarjoamaan toisillemme kirjoituksen ohessa ideoita ja ehdotuksia tekstin hiomiseksi.

Koemme saavuttaneemme hyvin sosiaalialan kompetensseja koskevat tavoitteemme. Työssämme olemme sisäistäneet eettisen-, asiakastyö-, sekä tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kompetenssit, jotka ovat ohjanneet tutkimustamme koko kirjoitusprosessin ajan. Tarkoituksemme on ollut työmme avulla tuottaa lisää tietoa sijaishuoltoyksiköiden seksuaalikasvatuksen näkyvyydestä, jotta toimintaa yksiköissä voidaan kehittää tulevaisuudessa tämän pohjalta. Koemme, että oma ammatillinen osaamisemme on työn kirjoittamisen aikana syventynyt. Tuntemme olemme valmiimpia toimimaan ammattilaisina sosiaalialan työkentällä asiakkaiden kanssa, mutta myös tutkimus- ja kehittämistyössä.

Jotta työmme tulokset saavuttavat sijaishuollon ammattilaiset, voimme jakaa sitä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Voimme markkinoida opinnäytetyötämme ammattiliiton kautta sosiaalialan asiantuntijoille ja tarjota sitä valtakunnalliseen sosiaalialan täydennyskoulutustapahtumaan materiaaliksi. Voisimme myös itse käydä puhumassa opinnäytetyömme aiheesta eri tilaisuuksissa ja innostamassa muita sosiaalialan työntekijöitä tekemään jatkotutkimusta aiheestamme. Lisäksi voimme nostaa opinnäytetyömme esiin työyhteisössä ja sitä kautta saada tärkeälle aiheelle huomiota.

Opinnäytetyömme valmisteli meitä itseämme siihen, että olemme tulevaisuudessa avoimempia ja rohkeampia ottamaan esille seksuaalisuuden teemoja, vaikka kohtaamamme nuoret olisivat muitakin kuin sijaishuollon asiakkaita. Pystymme arvioimaan myös omia seksuaalisuuteen liittyviä ennako-oletuksiamme ja arvojamme, sekä varmistamaan, etteivät ne toimi esteenä keskustelulle. Voimme jatkossa myös nostaa seksuaalisuudesta keskustelemisen tärkeyttä esiin työyhteisössä ja kannustaa tulevia kollegoja avoimeen kohtaamiseen siltä osin. Seksuaalikasvatus on aivan jokaisen lapsen ja nuoren oikeus, sekä työntekijöiden velvollisuus. Sen toteutuminen ei saisi estyä jomman kumman osapuolen epävarmuuden vuoksi. Toivommekin työmme mahdollistavan seksuaalikasvatuksen arviointia ja kehittämistä sekä herättävän jatkossa avointa ja rohkeaa keskustelua seksuaalisuuden teemoista.

LÄHTEET

Albertson, K., Crouch, J. M., Udell, W., Schimmel-Bristow, A., Serrano, J. & Ahrens, K. R. 2018. Caregiver perceived barriers to preventing unintended pregnancies and sexually transmitted infections among youth in foster care. *Children and Youth Services Review*, 94 (2018), s. 82-85. Luettavissa: Elsevier ScienceDirect. Vaatii käyttöoikeuden. Luettu: 25.5.2025.

Boustani, M. M., Frazier, S. L. & Lesperance, N. 2017. Sexual health programming for vulnerable youth: Improving knowledge, attitudes and behaviors. *Child and Youth Services Review*, 73 (2017). Luettavissa: Elsevier ScienceDirect. Vaatii käyttöoikeuden. Luettu: 23.3.2026.

Bruce, J. S. 2016. Sexual and reproductive health policies for foster youth in California: A qualitative study of child welfare professionals' experiences and perceptions of policies. *Child and Youth Services Review*, 61 (2016). Luettavissa: Elsevier ScienceDirect. Vaatii käyttöoikeuden. Luettu: 23.3.2026.

Harmon-Darrow, C., Burruss, K. & Finigan-Carr, N. 2020. "We are kind of their parents": Child welfare workers' perspective on sexuality education for foster youth. *Children and Youth Services Review*, 108 (2020). Luettavissa: Academic Search Premier. Vaatii käyttöoikeuden. Luettu: 23.3.2026.

Hyväri, S. & Vuokila-Oikonen, P. 2020. Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus. Teoksessa Karjalainen, A. L., Kivirinta, M., Nylund, M., Valtonen, M., & Vesterinen, O. (toim.) (2020). *Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0*. (Diak opetus, 7). Diakonia-ammattikorkeakoulu. Luettavissa: <https://libguides.diak.fi/oskeopas>. Luettu: 27.2.2025.

Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2019. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2. korjattu painos. PunaMusta Oy. Helsinki. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/2aa67455-5eae-4cd1-9a5b-f3e003a93cdf/content>. Luettu: 5.3.2026.

Lastensuojeluinfo 2022. Sijaishuolto. Luettavissa: <https://www.lastensuojelu.info/sf/lastensuojelu/sijaishuolto/>. Luettu: 19.3.2026.

Lastensuojelulaki 417/2007. Luettavissa: https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417#chp_1_sec_4_heading. Luettu: 25.5.2025.

Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & BZgA Federal Centre for Health Education 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Luettavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 22.1.2025.

Malja, M. & October, M. 2022. Lanzaroten sopimus. Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:8. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Luettavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/977c76ff-22f1-4b70-baad-5627ded789f3/content>. Luettu: 15.3.2026.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024. Lapsen kasvatusta ja vanhemman kasvatustietoisuus. Luettavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-kasvatus-ja-vanhemman-kasvatustietoisuus/>. Luettu: 14.4.2025.

McKibbin, G., Bornemisza, A., Fried, A., Humphreys, C. & Smales, M. 2020. Using sexual health and safety education to protect against child sexual abuse in residential care: The LINC model. Child & Family Social Work. 2021;26. Luettavissa: Wiley Online Library. Vaatii käyttöoikeuden. Luettu: 23.3.2026.

Nixon, C., Elliott, L. & Henderson, M. 2019. Providing sex and relationships education for looked-after children: a qualitative exploration of how personal and institutional factors promote or limit the experience of role ambiguity, conflict and overload among caregivers. BMJ Open 2019;9. Luettavissa: <https://bmjopen.bmj.com/content/9/4/e025075.long>. Luettu: 23.3.2026.

Pesäpuu ry s.a. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva seksuaaliväkivalta – osallisuuspilotti. Luettavissa: <https://pesapuu.fi/toiminta/paattyneet-hankkeet/lapsiin-ja-nuoriin-kohdistuva-seksuaalinen-vaikvalta-osallisuuspilotti/>. Luettu: 15.3.2026.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Seksuaaliterveyden edistäminen. Luettavissa: <https://stm.fi/seksuaaliterveys>. Luettu: 26.4.2025.

Serrano, J., Crouch, J. M., Albertson, K. (2018). Stakeholder perceptions of barriers and facilitators to sexual health discussion between foster and kinship caregivers and youth in foster care: A qualitative study. *Children and Youth Services Review*, 88 (2018). Luettavissa: Academic Search Premier. Vaatii käyttöoikeuden. Luettu: 23.3.2026.

Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto (SOAMK) 2023. Sosionomi AMK-tutkinnon kompetenssit. Luettavissa: <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>. Luettu: 13.10.2025.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Katriina Bildjuschkin (toim.) Työpaperi 35/2015. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%25D62016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5. Luettu: 25.5.2025.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024a. Huostaanotto. Luettavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>. Luettu: 25.5.2025.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024b. Sijaishuolto. Luettavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>. Luettu: 22.1.2025.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025. Kouluterveyskysely. Luettavissa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>. Luettu: 5.3.2026.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. Uudistettu laitos. E-kirja. Luettu: 15.3.2026.

Tynjälä, P. 1991. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta. *Kasvatus* 22(5-6), 387–598
Vilka, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art House Oy. Helsinki. E-kirja. Luettu: 28.4.2025.

Vuori, J. 2021. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetaelmaopetus/>. Luettu: 22.1.2025.

Väestöliitto 2024. Seksuaalikasvatus. Luettavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalikasvatus/>. Luettu: 21.3.2026.

LIITTEET

Taulukko 1 Valittu aineisto

Tekijä(t), julkaisu- vuosi ja -paikka	Artikkelin nimi	Julkaisupaikka	Pääteema
Harmon-Darrow, C., Burruss, K. & Finigan-Carr, N. Yhdysvallat (2020)	"We are kind of their parents": Child welfare workers' perspective on sexuality education for foster youth	Children and Youth Services Review 108	Työntekijöiden tarve koulutukselle seksuaalikasvatuksen toteuttamiseksi sijaishuollossa.
Boustani, M. M., Frazier, S. L. & Lesperance, N. Yhdysvallat (2017)	Sexual health programming for vulnerable youth: Improving knowledge, attitudes and behaviors	Children and Youth Services Review 73	Nuorten tietoisuuden, asenteiden ja käyttäytymisen kehittäminen koskien seksuaaliterveyttä.
Nixon, C, Elliott, L. & Henderson, M. Iso-Britannia (2018)	Providing sex and relationships education for looked-after children: a qualitative exploration of how personal and institutional factors promote or limit the experience of role ambiguity, conflict and overload among caregivers	BMJ Open	Työntekijä- ja organisaatiolähtöisten tekijöiden sijaishuollon seksuaalikasvatusta edistävät tai rajoittavat tekijät.
McKibbin, G., Bornemisza, A., Fried, A., Humphreys, C. & Smales, M. Australia (2019)	Using sexual health and safety education to protect against child sexual abuse in residential care: The LINC model	Child & Family Social Work 26/2021.	Lasten ja nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveystiedon lisääminen seksuaalisen hyväksikäytön ennaltaehkäisemiseksi.
Serrano, J., Crouch, J. M., Albertson, K. & Ahrens, K. R. Yhdysvallat (2018)	Stakeholder perceptions of barriers and facilitators to sexual health discussions between foster and kinship caregivers and youth in foster care: A qualitative study	Children and Youth Services Review 88	Tietoa tekijöistä, jotka estävät aikuisen ja nuoren välisen keskustelun seksuaaliterveydestä sijaishuollon yksiköissä.
Bruce, J. S. Yhdysvallat (2016)	Sexual and reproductive health policies for foster youth in California: A qualitative study of child welfare professionals' experiences and perceptions of policies	Children and Youth Services Preview 61	Sijaishuollon seksuaalikasvatusta koskevat linjaukset ja periaatteet.